

Fra vondt til verre

2022-04-27

© Nationen

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Read article by clicking here.

16 • MOTKULTUR

NATIONEN • ONSDAG 27. APRIL 2022

• Faglig snakka

Forsinkelser: I skrivende stund er det fortsatt betydelig nedstengninger i Kina, særlig Shanghai og nedstengningene ser ut til å øke. Det gir fortsatt store forsinkelser i skipstransporten, skriver innleggsforfatterne. Foto: Mostphotos

Forsyningskrise

12. mars 2020 var innledningen til en ny tid. Ikke bare innførte regjeringer også i alle demokratiske land ekstrene tiltak for å stoppe spredning av korona, men etterspørselsstrukturen i markedet endret seg også fra tjenester til varer.

I midlertidsluttet varene å komme i samme omfang som tidligere, samtidig som etterspørselen økte. Og det forholdet har i grunn forsterket seg, og i skrivende stund er det fortsatt betydelig nedstengninger i Kina, særlig Shanghai og nedstengningene ser ut til å øke.

Det gir fortsatt store forsinkelser i skipstransporten og ikke minst i produksjonen av varer i landets som er «verdens fabrikk». Og med sprengt kapasitet på verftene, samt lange ledetider for å bygge ny industri er det lite som tyder på at dette vil endre seg med det første.

Da det smalt 24. februar i 2022 med Russlands invasjon i Ukraina, gikk forsyningssituasjonen fra vondt til verre, og det er vanskelig å se hvordan den skal forbedre seg de kommende årene.

Dessuten kommer sykdom og krig oppå utfordringer som allerede var der før dette tiåret begynte, det vil si økende skepsis til avhengigheten av Kina og den autoritære utviklingen i landet, samt stor globaliseringskritikk i Vesten, som gjør at mange av globaliseringsalderens (1990–2020) drivkrefter nå reverseres.

Kinas industrivarer er nå upåregnelige både i leveringstid og mengde, mens verdens største råvare- og energileverandør Russland, er satt på sanksjonslisten og stadig nye råvarer må finne nye veier eventuelte ikke komme fram i det hele tatt. Det

Fra vondt til verre

«Da det smalt 24. februar i 2022 med Russlands invasjon i Ukraina, gikk forsyningssituasjonen fra vondt til verre.»

vil si Vesten som har lagt opp til boikott av Russland så langt det lar seg gjøre, må finne nye leverandører av alt fra gass og kull til fosfat og kalium.

Og det er lettere sagt enn gjort, særlig fordi fosfat fra Russland har lite kadmiium, i motsetning til relevante alternativer. Da får man et dyrere gjødselom kadmiium skal fjernes for bruk.

På den annen side handler resten av verden utenfor Vesten fortsatt med Russland. Det er få land utenfor Nato, som har fordømt invasjonen, med unntak av Sør-Korea og Japan og Australia/NZ. Det betyr at vi ligger an til store endringer i handelsmønstrene i det Vesten og direkte allierte utgjør under 20 prosent av verdens befolkning, men over halvparten av økonomien, mens de øvrige 80 prosent av klodens befolkning fortsatt vil være avtakere av Russlands varer i større eller mindre grad.

Nylig er det eksempelvis levert store mengder gjødsel til Brasil fra Russland, og India og Kina handler energilaster til reduserte priser, mens Egypt som er verdens største hveteimportør og fortsatt vil ta import fra Russland.

Midt oppe i dette gjennomfører Vesten en klimapolitikk med store mål, men mindre plan til tross for at de ressurser

som skal mobiliseres gjennom gruve-drift, smelting og foredling av metaller, samt utbygging av nye industrier er svært store. Mer fornybar energi kan kun skaffes gjennom en flerdobling av dagens metaller som kobber, aluminium, sink, mangan, litium, krom, nikkel mm.

Da trengs en systematisk satsing på metaller og industri skal klimamålene nås i det vi får fra hydrokarboner til elektroner. Verden vil i en overgangperiode måtte sitte med doble produksjonssystemer av fossil energi, parallelt med oppbygging av produksjon og lagersystemer for fornybar energi. Fossil energi er lett å lagre og regulere. Fornybar energi er vanskelig både å lagre og regulere – og det gjør ressursinnsatsen ekstra høy.

For norsk jordbruk betyr dette utsikter til ytterligere vekst i prisene på innsatsfaktorer som bonden bruker i produksjonen, og derav også behov for økte priser og styrket jordbruksavtale i årene som kommer.

I 2021 har særlig kostnader knyttet til drivstoff og elektrisitet økt kraftig. Rekordhøye kraftpriser førte til at kilowattprisen for elektrisitet, justert for inflasjon og til tross for omfattende strømstøtte, på landsbasis økte med hele 62 prosent, mens literprisen for diesel kostet 12 prosent mer enn året før.

Med tanke på det tydelige priskillet på kraft mellom Sør og Nord-Norge er det viktig å trekke fram at kostnadsveksten for bønder i Sør-Norge har vært enda høyere. NVE trekker fram i sin kvartalsrapport at svært høye gasspriser og tilhørende høye kraftpriser på kontinentet var den viktigste årsaken til de høye kraftprisene i Norge.

Denne prisveksten på energivarer kommer i tillegg til et allerede svært høyt prisnivå på tjenester som veterinærbesøk og gårdsregnskap som bonden er helt avhengig av i sitt produksjonsløp.

Tidlige prognoser for 2022 fra Jordbrukets totalregnskap tegner ikke et lysere bilde. Energiprisene er ventet å forbli høye også i inneværende år, anslått med blant annet en prisøkning per liter diesel på over 24 prosent.

Samtidig har situasjonen i Ukraina nå medført at også de landbruksbaserte innsatsfaktorene er ventet å øke betraktelig. Mens kiloprisen på kraftfôret er ventet å øke et sted mellom 8 og 12 prosent, antydes det nå, ikke overraskende rekordhøye priser på gjødsel med en forventet vekst på 84 prosent i 2022.

Det er sagt at the cure for high prices is high prices og det vil det være også denne gang. Men i denne syklusen skal handelsmønstre endres, energisystemer omstilles, råvaretilgang økes og ikke minst jordbruksstrukturen utvikles. Dette er samlet store oppgaver som vil ta tid.

En normal syklus varer fra 5–7 år. Det er pt ingen grunn til å tro at den blir kortere nå. Og igjen vil svaret være å utnytte egne ressurser best mulig, godt grovfôr, egen energiproduksjon, best mulig vedlikehold og å gjøre gården minst mulig avhengig av innkjøpte innsatsfaktorer. Lettere sagt enn gjort, men likevel et mål å jobbe etter over tid både nasjonalt og på det enkelte gårdsbruk.

Chr. Anton Smedshaug og Anel Finci
AgriAnalyse